

poradnik prawny

PRAWO RODZINNE

dla osób wchodzących w dorosłość

pomocprawna.sc.org.pl | np.ms.gov.pl

POMOC PRAWNA
PORADY OBYWATELSKIE
MEDIACJA

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

sursum
corda
STOWARZYSZENIE
W BÓLE SERCA

SPIS TREŚCI:

1	ZAWARCIE ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO	3
2	PRAWA I OBOWIĄZKI MAŁŻONKÓW	5
3	PRZYCZYNIANIE SIĘ DO ZASPOKAJANIA POTRZEB ZAŁOŻONEJ RODZINY	6
4	WŁADZA RODZICIELSKA	9
5	KONTAKTY Z DZIECKIEM	12
6	USTALENIE MIEJSCA POBYTU DZIECKA	15
7	MAJĄTEK WSPÓLNY MAŁŻONKÓW	16
8	USTANIE MAŁŻEŃSTWA - ROZWÓD I SEPARACJA	18
9	ALIMENTY NA NIELETNIE I PEŁNOLETNIE DZIECKO	23
10	ALIMENTY NA BYŁEGO MAŁŻONKA	27
11	KONKUBINAT	29

WSTĘP

W przedmiotowym poradniku zostały umówione najczęściej występujące w praktyce zagadnienia z zakresu prawa rodzinnego. Poradnik ma na celu przygotowanie młodych osób do życia rodzinnego, poprzez zapoznanie ich z przepisami prawnymi dotyczącymi najbardziej istotnych kwestii z zakresu prawa rodzinnego, z punktu widzenia osób wchodzących w dorosłe życie. Znajomość własnych praw pomaga świadomie z nich korzystać.

Rodzina jest fundamentalnym środowiskiem funkcjonowania i rozwoju dziecka, powszechnie jest uznawana za naturalną, pierwotną i podstawową komórkę społeczną. Polskie przepisy prawne nie definiują pojęcia rodziny wprost.

Nie istnieje jeden akt prawny, który regulowałby całość zagadnień z prawa rodzinnego. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego w polskim porządku prawnym są w szczególności uregulowane w ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, jak również w innych aktach prawnych, np.: w Kodeksie Cywilnym, ustawie o przeciwdziałaniu przemocy, ustawie o świadczeniach rodzinnych, ustawie o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.

Prawa rodziny i dziecka stanowią dobro chronione przez przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 kwietnia 1997 r.

Z Konstytucji wynika, że:

- małżeństwo, jest to związek kobiety i mężczyzny,
- rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej,
- rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem, wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania,

- ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu,
- państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny, rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych,
- matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych,
- Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka, każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej - ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją,
- dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych,
- w toku ustalania praw dziecka, organy władzy publicznej oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są zobowiązane do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka,
- funkcjonuje instytucja Rzecznika Praw Dziecka.

Do nadrzędnych zasad polskiego prawa rodzinnego wynikającego z przepisów prawnych należą:

- zasada ochrony dobra dziecka,
- zasada ochrony dobra założonej rodziny,
- zasada monogamii,
- zasada równouprawnienia kobiety i mężczyzny,
- zasada trwałości małżeństwa.

ZAWARCIE ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO

1

MAŁŻEŃSTWO to - zgodnie z przepisami prawa polskiego - związek kobiety i mężczyzny, którzy złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński, podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego, w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa, podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami Polski przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo również przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

Z ważnych powodów sąd może zezwolić, żeby oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński zostało złożone przez pełnomocnika.

Nie może zawrzeć małżeństwa:

- ✘** osoba niemająca ukończonych lat 18. Jednakże z ważnych powodów sąd opiekuńczy może pozwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat 16, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założenia rodziny,
- ✘** osoba ubezwłasnowolniona całkowicie,
- ✘** osoba dotknięta chorobą psychiczną, albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie

została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa,

- ✘ osoba, która już pozostaje w związku małżeńskim,
- ✘ krewni w linii prostej, rodzeństwo, ani powinowaci (rodzina męża/żony) w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi,
- ✘ osoby, będące w stosunku przysposobienia (adopcja).

PRAWA I OBOWIĄZKI MAŁŻONKÓW

2

Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy wyróżnia następujące prawa i obowiązki małżonków:

- ✓ obowiązek wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli,
- ✓ obowiązek rozstrzygania wspólnie o istotnych sprawach rodziny,
- ✓ obowiązek przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, każdy według swoich sił oraz możliwości zarobkowych i majątkowych. Obowiązek ten może polegać wyłącznie na pracy w domu i wychowywaniu dzieci,
- ✓ jeżeli prawo do mieszkania przysługuje jednemu małżonkowi, drugi małżonek jest uprawniony do korzystania z tego mieszkania w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, dotyczy to również przedmiotów urządzenia domowego,
- ✓ w razie przemijającej przeszkody, która dotyczy jednego z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu, drugi małżonek ma prawo za niego działać w sprawach zwykłego zarządu,
- ✓ oboje małżonkowie są odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny.

PRZYCZYNIANIE SIĘ DO ZASPOKAJANIA POTRZEB ZAŁOŻONEJ RODZINY

3

W praktyce jednym z najważniejszych obowiązków małżonków, wynikających z zawartego przez nich związku małżeńskiego, jest przyczynianie się do zaspokajania potrzeb założonej rodziny. Oznacza to, że małżonkowie zobowiązani są (każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych) przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny.

To przyczynianie się może polegać zarówno na wykonywaniu pracy zawodowej i dostarczaniu rodzinie środków finansowych, ale również na osobistych staraniach w wychowaniu dzieci i zajmowaniu się wspólnym domem.

Jeśli jeden z małżonków nie dostarcza rodzinie środków utrzymania, wtedy można skierować do sądu **pozew o zobowiązanie małżonka do przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny** (art. 27 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Małżonek dochodzący takiego roszczenia zwolniony jest z kosztów sądowych. Nie ma przy tym znaczenia, czy małżeństwo posiada dzieci, czy jest bezdzietne, czy małżonkowie funkcjonują w rozdzielności majątkowej czy nie, ani to, jaki poziom materialny osiągają małżonkowie. Małżonek domagający się zaspokojenia potrzeb rodziny (w tym również swoich indywidualnych potrzeb) nie musi być w niedostatku. Obowiązek powyższy istnieje tak długo, jak długo trwa małżeństwo i nie uchyla go nawet separacja faktyczna (gdy małżonkowie żyją osobno, a nie ma wyroku o rozwód czy separację). Nie stoi temu na przeszkodzie nawet zupełne zerwanie pożycia małżeńskiego. Obowiązek ten służy zaspokajaniu usprawiedliwionych potrzeb całej grupy rodzinnej. Należy tu uwzględniać nie tylko indywidualne potrzeby

członków rodziny (np. wyżywienie, odzież i obuwie, higiena osobista, środki wychowania, wykształcenia, ochrona zdrowia), ale również potrzeby zbiorowe rodziny (np. mieszkanie, opał, energia elektryczna).

Złożenie takiego pozwu obowiązuje wyłącznie w czasie trwania małżeństwa, a gdy rozpocznie się sprawa o rozwód lub separację - do jej prawomocnego zakończenia. Po ustaniu małżeństwa (w ujęciu prawnym) nie ma już „rodziny”, zatem możliwość wystąpienia z takim powództwem wygasa. Wtedy pozostaje ustalenie alimentów na dziecko/dzieci lub/i małżonka oddzielnie. W wyroku ustalającym potrzeby rodziny sąd zasądza jedną wspólną kwotę na rzecz całej rodziny, nie dokonuje wydzielenia kwot na poszczególnych jej członków.

PRZYKŁAD

Często w praktyce można spotkać sytuacje, że żona zajmuje się domem i wychowaniem dzieci, a zawodowo pracuje jedynie mąż, albo żona ogranicza pracę zawodową do minimum. Wtedy ciężar finansowego utrzymania rodziny przesuwa się na drugiego małżonka w przeważającej części. Taka sytuacja nie jest problemem, jeśli małżeństwo funkcjonuje prawidłowo, wynika z partnerstwa i potrzeby wszystkich w rodzinie są zaspokojone. Sytuacja natomiast komplikuje się, jeśli małżonek zarabiający zaczyna mniej dokładać się do utrzymania domu i rodziny lub całkowicie zaprzestaje jakiegokolwiek wsparcia finansowego, czy zaczyna wydzielać kwoty pieniężne na drobne wydatki współmałżonka i skrupulatnie go z tego rozlicza. Zapobiegnięciu właśnie takiej sytuacji ma służyć złożenie wskazanego pozwu.

Sądem właściwym miejscowo jest tu sąd rejonowy wydział rodzinny, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania lub w którego okręgu ma miejsce zamieszkania małżonek uprawniony do świadczeń. Wybór sądu należy do powoda.

Innym jeszcze podobnym roszczeniem, jednak mniej popularnym w praktyce niż opisany wyżej, jest możliwość wystąpienia przez małżonka z wnioskiem o nakazanie wypłacania drugiemu małżonkowi **wynagrodzenia do rąk współmałżonka**. Żądanie to może dotyczyć nie tylko wynagrodzenia za pracę, ale także innych należności przysługujących małżonkowi (emerytura, renta, czynsz za dzierżawę, czynsz za wynajem). Możliwość wystąpienia z takim wnioskiem trwa tak długo, jak długo trwa małżeństwo.

WŁADZA RODZICIELSKA

4

Zgodnie z treścią przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim, a dziecko winne jest im posłuszeństwo.

Dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską, aż do osiągnięcia pełnoletności. Z chwilą ukończenia przez dziecko osiemnastu lat - władza rodzicielska wygasa.

PODSTAWOWE OBOWIĄZKI RODZICÓW

Do podstawowych obowiązków rodziców należy:

- ✓ **wychowywanie dziecka** - kształtowanie jego osobowości, postaw emocjonalnych i systemu wartości, dbanie o jego zdrowie i życie, o odzież i wyżywienie, wypoczynek, zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych, kształtowanie poczucia obowiązków i odpowiedzialności,
- ✓ **kierowanie dzieckiem** - leczenie, edukacja, wyjazdy za granicę, wyrobienie paszportu i dowodu osobistego, zmiana imienia i nazwiska, rozwój zainteresowań,
- ✓ **zarządzanie majątkiem dziecka,**
- ✓ **reprezentacja ustawowa dziecka** - najczęściej w sprawach o zasądzenie, czy podwyższenie alimentów.

Sprawy sądowe związane z wykonywaniem władzy rodzicielskiej to w szczególności:

- **wniosek o pozbawienie władzy rodzicielskiej** - w przypadku istnienia po stronie rodzica (rodziców) trwałej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej (odbywanie długoterminowej kary pozbawienia wolności, opuszczenie kraju na stałe, ciężka i przewlekła choroba psychiczna, zaginięcie), nadużywania jej (wykorzystywanie dziecka, nakłanianie do popełniania przestępstw, nadmierne karanie, rozpijanie, nakłanianie do czynów nierządnych, zmuszanie dziecka do pracy), rażącego naruszania obowiązków rodzicielskich (przemoc psychiczna i fizyczna, alkoholizm, środki odurzające, skrajne głodzenie, porzucenie dziecka),
- **wniosek o zawieszenie wykonywania władzy rodzicielskiej** - w przypadku istnienia po stronie rodzica przemijającej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej (odbywania kary pozbawienia wolności, długotrwałego pobytu w szpitalu psychiatrycznym, czy leczenia uzależnień),
- **wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej** - sąd rodzinny może:
 - a. powierzyć pełną władzę rodzicielską jednemu z rodziców, z jednoczesnym ograniczeniem władzy drugiego rodzica do możliwości dowiadywania się o istotnych sprawach dziecka lub do współdecydowania o istotnych sprawach dziecka,
 - b. zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
 - c. określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu,
 - d. poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
 - e. skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego, albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,

- f. zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej,
- g. powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi,
- h. poddać rodziców innym ograniczeniom.

W każdej z wyżej wymienionych spraw sąd może władzę zmienić lub przywrócić, nawet gdy orzeczenie jest już prawomocne.

Pozbawienie, ograniczenie, czy zawieszenie rodzica w wykonywaniu władzy rodzicielskiej nie pozbawia go prawa do kontaktów z dzieckiem oraz prawa do dziedziczenia po dziecku. Na takim rodzicu w dalszym ciągu spoczywa obowiązek alimentacyjny.

Jeżeli dziecko przebywa na stałe u jednego z rodziców, rodzice wspólnie ustalają kontakty dziecka z drugim rodzicem, kierując się głównie dobrem dziecka i jego rozsądnymi życzeniami.

Jeśli rodzice jednak nie są w stanie porozumieć się, albo rodzic u którego dziecko przebywa, utrudnia wykonywanie kontaktów drugiemu rodzicowi - istnieje możliwość wystąpienia do sądu rodzinnego z **wnioskiem o uregulowanie kontaktów z dzieckiem**. Sprawy o ustalenie kontaktów z dzieckiem rozpoznawane są przez sąd rejonowy, w którego okręgu dziecko posiada miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu (za wyjątkiem spraw rozstrzyganych w toku postępowania rozwodowego). Wniosek o ustalenie kontaktów z dzieckiem podlega opłacie stałej w wysokości **100 zł**.

Sąd ustalając takie kontakty (ich rodzaj i częstotliwość) uwzględnia: rodzaj i godziny pracy rodziców, edukację małoletniego, zajęcia dodatkowe małoletniego, przebieg dotychczasowej relacji rodzica z dzieckiem. Często w takich sprawach przeprowadzany jest dowód z wywiadu środowiskowego, celem zebrania informacji o dziecku, rodzicach, ich sytuacji życiowej i relacji z dzieckiem.

Rodzic ma prawo do kontaktów z dzieckiem niezależnie czy posiada pełną władzę rodzicielską, czy jest jej całkowicie pozbawiony. Jeżeli utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem poważnie zagraża dobru dziecka lub je narusza, sąd zakáže ich utrzymywania.

Kontakty z dzieckiem mogą polegać na: przebywaniu z dzieckiem w jego miejscu zamieszkania lub zabieranie dziecka poza miejsce zamieszkania, z udziałem drugiego rodzica lub bez, z udziałem kuratora,

z udziałem innej osoby wskazanej przez sąd, z nocowaniem, bez nocowania, poprzez korespondencję, w tym elektroniczną, kontakt telefoniczny.

Sąd opiekuńczy może zmienić rozstrzygnięcie w sprawie kontaktów, jeżeli wymaga tego dobro dziecka. Ustalenie kontaktów z dzieckiem jest jednym z obowiązkowych elementów wyroku rozwodowego lub ustalającego separację. Sąd może zaniechać ustalania w wyroku rozwodowym lub ustalającym separację kontaktów z rodzicem wyłącznie na zgodny wniosek stron. Wniosek o ustalenie kontaktów z dzieckiem nie może być ustalany w tej samej sprawie co ustalenie (podwyższenie) alimentów. Są to dwa różne tryby postępowania i tych spraw nie można łączyć. Sprawę o kontakty można natomiast połączyć ze sprawą o ustalenie miejsca pobytu dziecka, czy w sprawach związanych z władzą rodzicielską.

Oprócz rodziców prawo do żądania kontaktów z dzieckiem mają również: rodzeństwo, dziadkowie, osoby które dłuższy czas opiekowały się dzieckiem.

EGZEKUCJA KONTAKTÓW Z DZIECKIEM

Jeżeli jeden z rodziców nie wywiązuje się z postanowienia sądu regulującego kontakty lub zawartej ugody, poprzez: utrudnianie tych kontaktów przez rodzica, u którego dziecko przebywa lub przez niewykonywanie tych kontaktów rodzica zobowiązanego do wykonywania kontaktów - można wszcząć postępowanie w sprawie wyegzekwowania kontaktów. Egzekucja kontaktów z dzieckiem przebiega dwuetapowo. Egzekucja ta polega na wymierzeniu kary pieniężnej rodzicowi naruszającemu kontakty z małoletnim.

Pierwszy etap polega jedynie na zagrożeniu nakazania zapłaty sumy pieniężnej. **Drugi etap** jest konsekwencją dalszych naruszeń i polega już na nakazaniu zapłaty sumy wcześniej zagrożonej. Zapłata nastąpi na rzecz wnioskodawcy.

W obu przypadkach konieczne jest wszczęcie dwóch odrębnych spraw, podczas których obowiązkowo przesłuchiwani są rodzice.

Obowiązujące regulacje prawne nie określają minimalnej lub maksymalnej wysokości tego typu kary. Każdorazowo jej wysokość zobligowany jest wskazać wnioskodawca. Niemniej jednak, przy wydawaniu postanowienia, sąd bierze pod uwagę sytuację majątkową osoby, której grozi zobowiązanie do zapłaty. W doktrynie wskazuje się ponadto, że **wysokość kary powinna stanowić istotną dolegliwość dla zobowiązanego, tak aby gwarantowała skuteczność prawidłowego wykonywania kontaktów w przyszłości.**

Egzekucja kontaktów ma na celu zdyscyplinowanie tego z rodziców, który nie wywiązuje się z uregulowanych kontaktów.

USTALENIE MIEJSCA POBYTU DZIECKA

6

Kwestię miejsca pobytu dziecka ustala się gdy rodzice żyją w rozłączeniu. **Miejscem zamieszkania dziecka**, pozostającego pod władzą rodzicielską, jest miejsce zamieszkania rodziców, albo tego z rodziców, któremu wyłącznie przysługuje władza rodzicielska lub któremu zostało powierzone wykonywanie władzy rodzicielskiej. Jeśli rodzice potrafią porozumieć się w tej kwestii, orzeczenie sądu nie jest tu konieczne. **Jeżeli jednak rodzice małoletniego dziecka pozostają w konflikcie, warto złożyć wniosek o ustalenie miejsca pobytu dziecka przy jednym z rodziców.** Właściwy jest sąd rejonowy miejsca zamieszkania lub pobytu dziecka. Na czas oczekiwania na formalne rozstrzygnięcie **można też zawnieść do sądu o zabezpieczenie miejsca zamieszkania dziecka.** Opłata od takiego wniosku wynosi 100 zł.

Postanowienie o ustaleniu miejsca pobytu dziecka sprawia, że **strona sprawująca osobistą opiekę nad dzieckiem (rodzic, z którym dziecko mieszka) może złożyć pozew o alimenty, druga strona z kolei ma prawo do sądowego zabezpieczenia kontaktów z dzieckiem**, które z nim nie mieszka. Rozwiązanie to ułatwia zarówno egzekwowanie rodzicielskiego obowiązku utrzymywania dziecka, jak i egzekwowanie rodzicielskiego prawa do kontaktowania się z nim. Uczestnikami takiego postępowania będzie osoba, która składa taki wniosek. Zazwyczaj wnioskodawcą będzie jeden z rodziców, który chciałby, aby dziecko obecnie mieszkało z nim. Wówczas drugi z rodziców jest uczestnikiem postępowania. Uczestnikiem postępowania jest również dziecko, którego miejsce zamieszkania ma zostać określone. Małoletni, który ukończył 13 lat i nie jest ubezwłasnowolniony, ma tu zdolność do samodzielnego (i skutecznego) dokonywania czynności procesowych w postępowaniu. Jeżeli jednak przemawiają za tym względy wychowawcze, sąd może ograniczyć, albo wyłączyć osobisty udział małoletniego w postępowaniu.

MAJĄTEK WSPÓLNY MAŁŻONKÓW

7

Z chwilą zawarcia małżeństwa między małżonkami powstaje ustrój ustawowej wspólności majątkowej. Od tego momentu wszystkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, wchodzi do majątku wspólnego zwanego inaczej **majątkiem dorobkowym**. Przedmioty majątkowe, które nie podlegają wspólności ustawowej, należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

Do majątku wspólnego w szczególności należy:

- wynagrodzenie za pracę,
- dochody zarówno z majątku wspólnego, jak i majątku osobistego każdego z małżonków,
- zgromadzone środki na rachunku funduszu emerytalnego.

Do majątku osobistego każdego z małżonków należą m.in.:

- przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej,
- przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił,
- przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego,
- przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków,
- przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Ustawową wspólność majątkową można rozszerzyć lub ograniczyć w formie aktu notarialnego. Umowa ta w każdym momencie może być zmieniona lub rozwiązana.

Przedmioty zwykłego użytku domowego, służące obojgu małżonków (są to na przykład sprzęty AGD, RTV, umeblowanie) należą, co do zasady, do majątku wspólnego. Każdy z małżonków ma prawo korzystania w takim samym zakresie z rzeczy stanowiących majątek wspólny. Każdy z małżonków ma obowiązek współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym.

Oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Z ważnych powodów jednak każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym było nierówne. Za ważne powody uznaje się:

- szczególnie naganne postępowanie małżonka,
- rażące nieprzyczynianie się do powstania wspólnego majątku,
- trwonienie majątku, np. alkoholizm, hazard,
- długotrwała separacja małżonków,
- porzucenie rodziny.

W czasie trwania wspólności ustawowej nie można żądać podziału majątku wspólnego. Małżonkowie mogą jednak dokonać rozdzielności majątkowej (albo przed notariuszem albo przed sądem), a następnie dokonać podziału majątku wspólnego, jeszcze w czasie trwania małżeństwa. Z dniem ustanowienia rozdzielności majątkowej między małżonkami wygasa wspólność majątkowa i od tego momentu każdy pracuje na swój własny, oddzielny majątek oraz samodzielnie nim zarządza.

W razie ubezwłasnowolnienia lub ogłoszenia upadłości jednego z małżonków, wspólność ustawowa między małżonkami ustaje z mocy prawa.

USTANIE MAŁŻEŃSTWA - ROZWÓD I SEPARACJA

8

Przesłanką orzeczenia rozwodu jest trwały i zupełny rozkład pożycia małżonków. **Zupełny** - oznacza to, że między małżonkami nastąpiło zerwanie więzi emocjonalnej, fizycznej i gospodarczej, czyli małżonkowie nie darzą się już uczuciem, nie współżyją fizycznie i nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego. **Trwały** - oznacza to, że małżonkowie nie widzą już realnej możliwości odbudowania związku.

Przesłanką orzeczenia separacji jest zupełny (a nie trwały) rozkład pożycia małżonków. **Separacja małżonków może być:**

- **faktyczna** - gdy małżonkowie zerwali ze sobą wszystkie więzi, ale nie posiadają wyroku sądowego orzekającego separację, żyją w rozłączeniu, ale brak jest uregulowania prawnego,
- **prawna** - gdy małżonkowie zerwali ze sobą wszystkie więzi i posiadają wyrok sądu orzekający separację.

Przyczynami rozwodu (a także separacji) najczęściej są:

- zdrada,
- alkoholizm, hazard i inne uzależnienia,
- znęcanie się psychiczne, fizyczne i ekonomiczne, agresja,
- nieporozumienia na tle seksualnym,
- opuszczenie wspólnego domu i pożycie z inną osobą,
- zaniedbywanie współmałżonka i rodziny,
- różnice poglądów i przekonań.

Sąd nie orzeknie rozwodu (separacji), jeżeli:

- wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych dzieci małżonków,
- orzeczenie stałoby w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego,
- o rozwód wystąpił małżonek winny rozpadu pożycia.

Obowiązkowe elementy wyroku rozwodowego:

- ✓ wskazanie, czy rozwód jest z winy małżonka, z winy obojga, czy bez winy; sąd nie orzeka winy na zgodny wniosek stron,
- ✓ rozstrzygnięcie, przy którym z rodziców dziecko ma miejsce stałego pobytu,
- ✓ rozstrzygnięcie, czy obojgu rodzicom przysługuje pełna władza rodzicielska, czy władzę rodzicielską jednego z nich ogranicza, ewentualnie orzeka pozbawienie lub zawieszenie władzy rodzicielskiej,
- ✓ rozstrzygnięcie w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, na zgodny wniosek stron sąd zaniecha orzekania o kontaktach,
- ✓ ustalenie obowiązku alimentacyjnego - kto i w jakiej wysokości będzie zobowiązany do zapłaty alimentów,
- ✓ rozstrzygnięcie w sprawie sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków.

Nieobowiązkowe elementy wyroku rozwodowego:

- rozstrzygane na wniosek jednej ze stron:
 - podział majątku wspólnego małżonków,
 - eksmisja jednego z małżonków,
 - alimenty od małżonka na rzecz małżonka.

Składając pozew o rozwód czy separację musimy w nim zawrzeć wszystkie wskazane wyżej obowiązkowe elementy i wskazać, w jaki sposób chcemy, aby sąd je rozstrzygnął. Wskazanie pozostałych żądań jest dobrowolne.

Dodatkowymi wnioskami, które warto zawrzeć w pozwie są wnioski o udzielenie zabezpieczenia roszczeń na czas trwania procesu. Wnioski te są o tyle istotne, gdy przewidujemy, że proces będzie trwał długo i sprawa nie zakończy się na pierwszej rozprawie. Możemy o to wnosić zarówno przed wszczęciem procesu, jak i w trakcie. Zabezpieczenie powództwa to **tymczasowe rozstrzygnięcie sądu**, regulujące sytuację prawną rodziny w trakcie trwania sprawy o rozwód. Wnioski te mogą dotyczyć: zabezpieczenia miejsca pobytu dziecka, władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi, uregulowania kontaktów rodzica z dziećmi, świadczeń alimentacyjnych, sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania.

Po doręczeniu przez sąd pozwu stronie pozwanej, będzie miała ona czas 14 dni na złożenie odpowiedzi na pozew.

Sądem właściwym do prowadzenia sprawy o rozwód oraz separację jest **sąd okręgowy właściwy dla ostatniego wspólnego miejsca zamieszkania małżonków**. Jeżeli żadne z małżonków w chwili wniesienia pozwu nie mieszka już w okręgu, w którym znajdowało się ich ostatnie wspólne miejsce zamieszkania, pozew o rozwód należy jednak wnieść do sądu właściwego ze względu na **miejsce zamieszkania strony pozwanej**.

Opłata sądowa od pozwu o rozwód i separację wynosi 600 zł. Istnieje możliwość zwolnienia z obowiązku zapłaty tej kwoty. W tym celu w pozwie o rozwód należy zawrzeć wniosek o zwolnienie z obowiązku jej uiszczenia i załączyć oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Formularz taki można pobrać ze stron internetowych sądów, ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości lub bezpośrednio w sądzie.

W sprawach rozwodowych sąd dokonuje oceny, czy istnieje szansa na utrzymanie związku małżeńskiego, w tym celu może skierować strony do **mediatora**.

SKUTKI ROZWODU

- skutki są nieodwracalne, chyba że byli partnerzy postanowią ponownie się pobrać,
- małżonkowie mogą zawrzeć nowy związek małżeński,
- rozwód znosi wszystkie wzajemne obowiązki małżonków względem siebie,
- w ciągu 3 miesięcy od orzeczenia rozwodu można powrócić do dawnego nazwiska,
- ustaje ustawowa wspólność majątkowa,
- małżonkowie nie dziedziczą po sobie,
- obowiązek alimentacyjny małżonków wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa, a gdy zobowiązany jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu.

SKUTKI SEPARACJI

- skutki są odwracalne, małżeństwo może trwać nadal po zniesieniu separacji,
- małżonkowie nie mogą zawrzeć nowego związku małżeńskiego,

- małżonkowie mają obowiązek wzajemnej pomocy sobie, jeżeli wymagają tego względy słuszności,
- nie ma możliwości powrotu do dawnego nazwiska,
- ustaje ustawowa wspólność majątkowa,
- małżonkowie nie dziedziczą po sobie,
- obowiązek alimentacyjny jednego małżonka na rzecz drugiego nie wygasa, nie ma ograniczeń terminowych.

Jeżeli jeden z małżonków żąda orzeczenia separacji, a drugi orzeczenia rozwodu i żądanie to jest uzasadnione, sąd orzeka rozwód. Jeżeli jednak orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne, a żądanie orzeczenia separacji jest uzasadnione, sąd orzeka separację.

Na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji. Z chwilą zniesienia separacji ustają jej skutki.

Małżeństwo **ustaje** również w razie **uznania jednego z małżonków za zmarłego**. Oznacza to, że małżeństwo ustaje z chwilą, która w orzeczeniu o uznaniu tego małżonka za zmarłego została oznaczona, jako chwila jego śmierci.

ALIMENTY NA NIELETNIE I PEŁNOLETNIE DZIECKO

9

Przesłanki uiszczania alimentów na dziecko

Rodzice mają prawny i moralny obowiązek przyczyniania się do utrzymywania swojego dziecka. Obowiązek alimentacyjny każdego z rodziców względem dziecka istnieje niezależnie od tego, czy pochodzi ono z małżeństwa, czy też jest dzieckiem pozamałżeńskim.

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie ustalają wyraźnej granicy, do kiedy należy uiszczać alimenty. Obowiązek taki nie wygasa wraz z osiągnięciem przez dziecko pełnoletniości. Rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba, że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania. Przesłanką obowiązku alimentacyjnego jest zatem wiek dziecka, lecz jego niezdolność do samodzielnego utrzymania.

Postępowanie sądowe

Jeśli jeden z rodziców nie przyczynia się dobrowolnie do ponoszenia kosztów utrzymania dziecka, konieczne będzie złożenie pozwu o zasądzenie na rzecz dziecka alimentów. Postępowanie takie jest zwolnione od opłat sądowych. Postępowanie opiera się głównie na dokumentach (faktury VAT i rachunki imienne, zaświadczenia lekarskie). W takim pozwie warto zawrzeć wnioski o zabezpieczenie alimentów do czasu wydania wyroku. Ta sama sytuacja dotyczy składania pozwu o podwyższenie alimentów. W tym wypadku jednak należy wykazać **istotną zmianę**, która zaszła po stronie dziecka w jego potrzebach i wydatkach lub rodzica, poprzez polepszenie jego sytuacji materialnej.

Zakres świadczeń alimentacyjnych

Wysokość przyznawanych alimentów (jak również ich podwyższenie) zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego. Przez usprawiedliwione potrzeby uprawnionego rozumieć należy potrzeby, których zaspokojenie zapewni mu - odpowiedni do jego wieku i uzdolnień - prawidłowy rozwój fizyczny i duchowy. Możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego określają zarobki i dochody, jakie uzyskiwałby przy pełnym wykorzystaniu swych sił fizycznych i zdolności umysłowych, nie zaś rzeczywiste zarobki i dochody. Dzieci mają prawo do równej z rodzicami stopy życiowej niezależnie od tego, czy żyją z nimi wspólnie, czy też oddzielnie. Zasada równej stopy życiowej nie oznacza jednak mechanicznego podziału osiągniętych przez rodziców dochodów i przekazaniu ich w połowie dziecku.

Uchylenie obowiązku alimentacyjnego

Co do zasady, uchylenie się od realizowania obowiązku alimentacyjnego możliwe jest w odniesieniu do dziecka pełnoletniego. Trudno przyjąć istnienie przesłanek do zaprzestania płacenia alimentów w przypadku dziecka małoletniego. Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań, w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się. Dziecko musi jednak wykazać, że nie z własnej winy nie potrafi jeszcze samodzielnie się utrzymać. Zobowiązany do uiszczania alimentów rodzic może również uchylić się od wykonania obowiązku alimentacyjnego względem uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie dotyczy to jednak obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka. Nie dotyczy to jednak obowiązku rodziców względem ich małoletniego dziecka.

Jeżeli wystąpi jakaś z wyżej opisanych przesłanek, rodzic aby uchylić się od obowiązku alimentacyjnego, będzie musiał w tym celu złożyć do sądu rejonowego (właściwego dla miejsca zamieszkania uprawnionego dziecka) **pozew o uchylenie obowiązku alimentacyjnego**, chyba, że pełnoletnie dziecko zgodzi się na podpisanie ugody przed mediatorem bez udziału sądu. Zadaniem rodzica w takim postępowaniu będzie wykazanie opisanych wyżej przesłanek. Osoba żądająca uchylenia alimentów nie jest zwolniona z kosztów sądowych.

Reasumując powyższe przesłanki wskazać należy, że pełnoletnie dziecko nie może liczyć na alimenty od rodziców, gdy:

- ✘** płacenie alimentów wiąże się z nadmiernym uszczerbkiem dla rodzica, czyli rodzic znajduje się w trudnej sytuacji życiowej i materialnej. Sąd będzie ustalał czy faktycznie sytuacja rodzica jest trudna na tyle, że uniemożliwia płacenie alimentów oraz jakie były przyczyny znalezienia się w takiej sytuacji, bowiem zdarzają się rodzice, którzy jedynie formalnie - na potrzeby konkretnego postępowania - utracili zdolności finansowe i majątkowe,
- ✘** dziecko nie dokłada żadnych starań, aby samodzielnie się utrzymać. Za przykłady można tutaj wskazać sytuacje, gdy dziecko nie dokłada starań do nauki, dokonuje zapisu na studia, szkoły policealne itp., które nie mają żadnego związku z chęcią zdobycia przez niego określonego zawodu, nieustannie zmienia kierunek studiów, studiuje w trybie zaocznym i ma możliwość podjęcia zatrudnienia, zakończyło edukację i nie pracuje. Natomiast okolicznością powodującą niezdolność dziecka do samodzielnego utrzymania się jest choroba lub niepełnosprawność,
- ✘** dziecko posiada dochody ze swojego majątku, które wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania (nawet jak celowo z niego nie korzysta, np. bezpłatnie użycza komuś swoją nieruchomości, zamiast wynajmować i czerpać z tego korzyści finansowe),
- ✘** jest to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (rażąco niewłaściwe postępowanie osoby uprawnionej do alimentów, budzące

powszechną dezaprobatę, popełnienie przestępstwa na rzecz rodzica). Przesłankę tę sądy stosują niezwykle rzadko, w sytuacjach zupełnie wyjątkowych i szczególnie rażących.

Jeśli nie występuje żadna z wyżej wymienionych przesłanek, a sytuacja rodzica zobowiązanego do zapłaty alimentów uległa pogorszeniu (realnemu, a nie celowemu), można złożyć pozew o obniżenie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka.

Egzekucja świadczeń alimentacyjnych

Zdarzają się sytuacje, kiedy rodzice zaprzestają regulowania alimentów wynikających z wyroku sądowego lub zawartej przed mediatorem ugody. Jeśli nie uda się rozwiązać sprawy ugodowo, jedynym wyjściem będzie wystąpienie do komornika z wnioskiem egzekucyjnym, celem wszczęcia wobec rodzica postępowania egzekucyjnego i wyegzekwowania kwot alimentów.

W tym celu konieczne będzie posiadanie oryginału wyroku lub ugody w sprawie alimentów zaopatrzonych w tzw. klauzulę wykonalności, która nadawana jest przez sąd z urzędu, a zatem nie jest konieczne złożenie w tym przedmiocie wniosku. Wniosek taki zwolniony jest z wszelkich opłat. Może on zostać złożony osobiście u komornika lub przestany za pośrednictwem poczty.

ALIMENTY NA BYŁEGO MAŁŻONKA

10

Obowiązek alimentacyjny w większości kojarzy się z płaceniem alimentów na dzieci.

Istnieją jednak sytuacje, że obowiązek alimentacyjny będzie obciążał byłego małżonka. Alimony na małżonka po rozwodzie uzależnione są od tego, w jaki sposób zostało rozwiązane małżeństwo: przez rozwód bez orzekania o winie, czy przez rozwód z orzekaniem o winie.

ROZWÓD Z ORZECZENIEM BEZ WINY

Jeżeli rozwód został zakończony wyrokiem bez orzekania o winie, w takim wypadku małżonek może żądać alimentów w przypadku, gdy popadnie w niedostatek.

Niedostatek w świetle prawa to sytuacja, w której były małżonek nie będzie mógł np.: z powodu choroby lub wieku, zapewnić sobie odpowiedniej ilości środków pieniężnych, które pozwolą mu zaspokoić swoje podstawowe potrzeby życiowe (godziwą egzystencję), nie może własnymi staraniami zaspokoić swych usprawiedliwionych potrzeb, nie posiada własnych środków w postaci wynagrodzenia za pracę, emerytury czy renty, ani też dochodów z własnego majątku. Świadczenie alimentacyjne na rzecz byłego małżonka ograniczone jest 5-letnim terminem, który biegnie od daty prawomocności wyroku rozwodowego.

Po upływie tego okresu, obowiązek alimentacyjny wygasa. Istnieje jednak możliwość przedłużenia tego okresu, ze względu na szczególne okoliczności, np. chorobę byłego małżonka.

ROZWÓD Z ORZEKANIEM O WINIE

W sytuacji, gdy jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozwodu, drugi z małżonków może domagać się od niego **zasądzenia alimentów**, nawet gdy nie znajdzie się w niedostatku. Warunkiem uzyskania alimentów jest wykazanie jedynie pogorszenia swojej sytuacji materialnej i życiowej. Małżonek wyłącznie winny jest zobowiązany dożywotnio do płacenia alimentów na małżonka niewinnego. Jednak zawarcie przez niego związku małżeńskiego, zwalnia małżonka zobowiązanego z obowiązku alimentacyjnego. **Wysokość alimentów** zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz majątkowych i zarobkowych możliwości zobowiązanego, czyli tak samo jak w przypadku alimentów na rzecz małoletniego. Małżonek zobowiązany do płacenia alimentów może jednak żądać obniżenia obowiązku alimentacyjnego, jak i ich całkowitego uchylenia. W takich postępowaniach należy wykazać istotną zmianę okoliczności.

Przesłankami obniżenia alimentów mogą być: pogorszenie stanu zdrowia, realne, a nie celowe zmniejszenie możliwości finansowych, powstanie nowych zobowiązań, pojawienie się nowych osób na utrzymaniu (na przykład dziecka), utrata mieszkania.

Przesłankami uchylenia alimentów mogą być: drugi małżonek nie znajduje się już w niedostatku, nowy związek z dobrze usytuowanym partnerem (tutaj należy się powołać na zasady współżycia społecznego), zawarcie nowego związku małżeńskiego.

Konkubinaty jest to trwała wspólnota kobiety i mężczyzny, nie uregulowana jednak przez przepisy polskiego prawa. Nie spełniają tej przesłanki związki homoseksualne. Partnerzy prowadzą życie w taki sposób, jakby byli małżeństwem, choć w świetle przepisów prawa nim nie są. Nie stanowią natomiast konkubinatu luźne związki partnerskie, oparte o kontakty seksualne i kwestie uczuciowe. O konkubinacie mówimy jedynie wtedy, gdy wspólnota wytworzona między partnerami jest identyczna jak w małżeństwie, a brak w nim jedynie złożenia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński, tj. między partnerami istnieje więź emocjonalna (uczucie), więź fizyczna (współżycie fizyczne) oraz gospodarcza (prowadzenie wspólnego gospodarstwa domowego, wspólne zakupy, wspólny majątek, wspólne zarządzanie majątkiem, wspólne rachunki bankowe). Taki związek charakteryzuje się trwałością. Coraz częściej zdarzają się sytuacje, gdy kobieta i mężczyzna prowadzą wspólne życie, jednak nie zawarli ze sobą związku małżeńskiego. W przeciwieństwie bowiem do małżeństwa, każda z osób żyjących w konkubinacie może w każdej chwili i bez uzasadnionych powodów zerwać konkubinaty. Po stronie partnerów musi istnieć wola utrzymania takiego związku przez okres bliżej nieokreślony. Związek konkubencki spowodował również rozpowszechnienie się swoistego nazewnictwa: kobieta to konkubina, a mężczyzna - konkubent. Między krewnymi konkubentów nie nawiązują się żadne stosunki, ani prawne, ani rodzinne.

Prawa i obowiązki konkubentów

Prawa i obowiązki konkubentów nie zostały prawnie uregulowane. Można się ich jednak doszukiwać nie w przepisach prawnych, ale w powszechnie obowiązujących zasadnych współżycia społecznego.

Zatem partnerzy mają obowiązek być dla siebie lojalni, wierni, wzajemnie sobie pomagać, jednak obowiązki te mają jedynie charakter moralny, a nie prawny. W przeciwieństwie do małżeństwa, nie można ich egzekwować na drodze sądowej. Przykładem może być tutaj pozew o przyczynianie się do zaspokajania potrzeb rodziny, który nie będzie miał zastosowania do związku konkubenckiego, bowiem taki pozew można złożyć jedynie w czasie trwania związku małżeńskiego. Można natomiast złożyć pozew o zasądzenie alimentów na dziecko, jeśli takie w czasie takiego związku zostało zrodzone. Konkubenci mogą zastrzec sobie **dożywocie**. **Umowa o dożywocie** to umowa cywilnoprawna, mocą której jedna ze stron, w zamian za przeniesienie na jej rzecz własności nieruchomości, zobowiązuje się zapewnić zbywającemu dożywotnie utrzymanie. Konkubent po śmierci swojego partnera może stać się **najemcą do lokalu**, a także uprawnionym do **spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu**. Konkubent, jako „osoba bliska”, może zostać zwolniony od składania zeznań lub odpowiedzi na poszczególne pytania w postępowaniu karnym, toczącym się przeciwko drugiemu z nich, jeżeli o to wnioskuje. Poza tym konkubenci zostali zaliczeni do III grupy podatkowej. Oznacza to, że po przyjęciu spadku zobowiązani są do uiszczenia podatku dochodowego od spadków i darowizn.

Konkubentom nie przysługują prawa jakie Kodeks rodzinny i opiekuńczy przyznaje względem siebie osobom, które zawarły ze sobą związek małżeński. Nie jest zatem możliwe stosowanie tych przepisów analogicznie do konkubentów.

Mając to na uwadze, wskazać należy, że **konkubentom nie przysługuje:**

- prawo do noszenia wspólnego nazwiska,
- prawo do złożenia pozwu o przyczynianie się do zaspokajania potrzeb rodziny, czy pozew o to, aby wynagrodzenie za pracę lub inne należności przysługujące jednemu z konkubentów, były wyptacane do rąk drugiego konkubenta, w razie gdy drugi nie przyczynia się do zaspokajania potrzeb w związku,

- prawo do działania za konkubenta, które wynika z samego faktu zawarcia związku małżeńskiego; w takich wypadkach konieczne jest udzielenie stosownego pełnomocnictwa od jednego na rzecz drugiego konkubenta,
- prawo żądania dostarczenia środków utrzymania po ustaniu konkubinatu, jeżeli jeden z konkubentów popadł w niedostatek,
- prawo dziedziczenia ustawowego po śmierci konkubenta (nie ma natomiast przeszkód, aby konkubent sporządził testament na rzecz drugiego),
- prawo do renty rodzinnej po zmarłym konkubencie,
- prawo do wspólnego rozliczania się z podatku dochodowego od osób fizycznych.

DZIECKO ZRODZONE W TRAKCIE TRWANIA KONKUBINATU

Istnienie konkubinatu zakłada również pożycie płciowe partnerów. Oznacza to, że w czasie jego trwania może dojść do poczęcia i narodzenia się dziecka. W świetle obowiązujących przepisów **dziecko zrodzone z konkubinatu ma status dziecka „pozamałżeńskiego”**, nawet jeżeli po jego urodzeniu się konkubenci wstąpią w związek małżeński. Ma to znaczenie takie, iż **ojcostwo takiego dziecka nie jest z góry określone**. Jeżeli dziecko urodziłoby się w małżeństwie, przyjmuje się domniemanie, iż ojcem dziecka jest mąż matki. W przypadku zaś konkubinatu nie działa takie domniemanie, co sprowadza się do tego, że bez dokonania dodatkowych czynności, w akcie urodzenia dziecka jako rodzic może być wpisana tylko matka. Pełne pochodzenie zostanie ustalone dopiero wówczas, gdy konkubent dokona czynności w Urzędzie Stanu Cywilnego uznania dziecka lub jeżeli sąd w wydanym przez siebie orzeczeniu ustali ojcostwo konkubenta, który dobrowolnie nie chce uznać dziecka. Jeżeli konkubent dziecko uzna, zarówno matka, jak i ojciec będą posiadali i wykonywali co do dziecka pełną władzę rodzicielską. W takiej sytuacji jak najbardziej będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, dotyczące stosunków między rodzicami i dziećmi,

ponieważ podstawą do ich zastosowania nie jest fakt zrodzenia się dziecka w małżeństwie, a uzyskanie przymiotu bycia rodzicem. W związku z tym, w momencie urodzenia się wspólnego dziecka, aktualizuje się obowiązek alimentacyjny konkubentów, czyli obowiązek łożenia na wychowanie i utrzymanie wspólnego dziecka. Po rozstaniu konkubentów, co do ich wspólnego dziecka w dalszym ciągu będą miały zastosowanie przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie władzy rodzicielskiej, odbywania kontaktów, uiszczania alimentów.

Wyjaśnienia tutaj również wymaga kwestia posiadania dziecka, którego rodzicem jest tylko jeden z konkubentów. Obowiązek łożenia na jego utrzymanie obciąża tego konkubenta, który jest jego rodzicem. Konkubent nie może domagać się spełniania świadczeń alimentacyjnych od konkubenta, od którego dziecko nie pochodzi. W praktyce często zdarza się sytuacja, że konkubenci wspierają finansowo dzieci partnera. W przypadku zaś, gdy konkubent łoży na utrzymanie dziecka, może on domagać się zwrotu tych świadczeń od osoby, która była do tego zobowiązana, a więc w praktyce od drugiego rodzica dziecka. Należy również wskazać, iż konkubenci nie mogą wspólnie przysposobić dziecka, gdyż przysposobienie wspólne możliwe jest jedynie przez małżonków.

STOSUNKI MAJĄTKOWE W KONKUBINACIE

W trakcie trwania konkubinatu, w związku ze wspólnym zamieszkiwaniem oraz prowadzeniem wspólnego gospodarstwa domowego, między partnerami dochodzi **do powstania stosunków majątkowych**. Nie stosuje się jednak tutaj przepisów o wspólności ustawowej małżeńskiej. Wspólność taka może powstać jedynie wskutek zawarcia małżeństwa. W związku z tym, podczas trwania konkubinatu, stosunki majątkowe oparte są na istnieniu dwóch odrębnych majątków konkubentów. Każdy z konkubentów posiada własny, odrębny od drugiego majątek, w który wchodzi wszelkie przychody i korzyści jakie uzyskuje. To co każdy z konkubentów nabył sam, będzie należało wyłącznie do niego

i nie będzie podlegało żadnemu podziałowi, czy wspólnemu zarządzaniu.

PRZYKŁAD

W sytuacji, gdy jakiś przedmiot konkubenci nabyli wspólnie, np. dokonali wspólnie zakupu nieruchomości (co będzie się często zdarzało, gdyż prowadzą przecież wspólne gospodarstwo), będzie on należał do nich wspólnie na zasadzie współwłasności, w częściach ułamkowych.

Dokonywanie czynności zwykłego zarządu, np. pobieranie czynszu z tytułu najmu wspólnego lokalu, potrzebna jest zgoda większości współwłaścicieli. Większość taką ustala się na podstawie posiadanych przez konkubentów udziałów w przedmiocie. Jeżeli te udziały będą równe, wówczas potrzebna jest zgoda obydwójga konkubentów. Na rozporządzenie rzeczą i dokonywanie innych czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu, np. sprzedaż rzeczy, ustanowienie na wspólnej nieruchomości hipoteki, niezbędna jest zawsze zgoda obojga konkubentów, bez względu na wielkość udziałów posiadanych przez każdego z nich w przedmiocie. Jeśli między konkubentami nie ma zgody, co do kwestii majątkowych i rozporządzania majątkiem, albo jeżeli konkubenci rozstają się należy przeprowadzić postępowanie sądowe, odnośnie zniesienia współwłasności przedmiotów nabytych wspólnie przez konkubentów. Jeżeli jeden z konkubentów poczynił nakłady na majątek drugiego z nich, może żądać zwrotu tych nakładów lub ich wartości, na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, np. jeden z konkubentów pracował przy budowie domu jednorodzinnego drugiego z nich.

ŚMIERĆ KONKUBENTA

W razie śmierci jednego z konkubentów, drugiemu nie przysługuje prawo do ustawowego dziedziczenia po zmarłym partnerze. Sytuacja ta

nie ma miejsca, gdy zmarły konkubent sporządził testament, a swojego partnera uczynił spadkobiercą. Jednakże, gdy zmarł konkubent, który pozostawił po sobie spadkobierców ustawowych lub testamentowych (innych niż pozostaty przy życiu konkubent, czyli na przykład swoje dzieci), wówczas konieczne będzie przeprowadzenie postępowania mającego na celu ustalenie składników majątkowych uzyskanych w trakcie trwania konkubinatu, ponieważ połowa tego majątku, na zasadzie współwłasności w częściach ułamkowych, stanowi własność pozostatego przy życiu konkubenta, a druga połowa wchodzi do spadku. Konkubent może w testamencie wydziedziczyć swoje dzieci, rodziców i małżonka oraz pozbawić ich zachowku.

Jeżeli pozostaty przy życiu konkubent zamieszkiwał ze zmarłym do dnia jego śmierci, przysługuje mu prawo do dalszego korzystania z mieszkania i urządzenia domowego przez 3 miesiące od śmierci partnera.

Konkubentowi, który został przy życiu, nie będzie przysługiwało prawo do otrzymania renty rodzinnej po zmarłym, pracującym partnerze. Jednakże w razie posiadania wspólnych dzieci, renta rodzinna będzie przysługiwała dzieciom zrodzonym z tego konkubinatu.

W przepisach prawa zostały przewidziane sytuacje, w których konkubent będzie osobą uprawnioną do uzyskania tzw. renty odszkodowawczej. Będą to sytuacje:

- partner zmarł na skutek uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, dokonanych w warunkach czynu niedozwolonego,
- zmarły dobrowolnie i stale dostarczał konkubentowi środków utrzymania,
- wymagają tego zasady współżycia społecznego, np. konkubina jest niezdolna do pracy, albo wcześniej zajmowała się wyłącznie prowadzeniem wspólnego gospodarstwa domowego i wychowywaniem wspólnych dzieci.

Osobą zobowiązaną do wypłaty renty jest osoba odpowiedzialna za komplikacje zdrowotne konkubenta, w wyniku których poniósł śmierć. Wysokość takiej renty ustalana jest stosownie do potrzeb żyjącego konkubenta, uwzględniając możliwości majątkowe i zarobkowe zmarłego. Renta taka będzie wypłacana w zależności od okoliczności, albo przez określony okres czasu, np. do czasu odchowania przez konkubinę dzieci, czy podjęcia pracy, albo bezterminowo, np. konkubina, ze względu na swój wiek lub warunki zdrowotne, nie jest w stanie podjąć pracy zarobkowej. Jeżeli z konkubinatu zrodziły się dzieci, im również w sytuacji śmierci rodzica przysługiwać będzie renta odszkodowawcza, przy czym jej wypłata nie jest zależna od żadnych warunków.

Publikacja opracowana w ramach działań z zakresu edukacji prawnej, prowadzonych przez Stowarzyszenie Sursum Corda w 2022 r.

Zawiera stan prawny na lipiec 2022 r.

WERSJA AUDIO PORADNIKA

dla osób niewidomych
i słabowidzących

dostępna po zeskanowaniu
kodu QR

NIEODPŁATNA POMOC PRAWNA

- informacja o stanie prawnym lub obowiązkach i uprawnieniach
- wskazanie sposobów rozwiązania problemu prawnego
- sporządzenie projektu pisma (z wyłączeniem spraw w toczących się już postępowaniach), w tym o zwolnienie z kosztów sądowych lub o ustanowienie pełnomocnika
- poinformowanie o kosztach i ryzyku finansowym skierowania sprawy do sądu
- nieodpłatna mediacja
- informacja o możliwościach innej, darmowej pomocy

NIEODPŁATNE PORADNICTWO OBYWATELSKIE

- rozpoznanie problemu i udzielenie porady dostosowanej do indywidualnej sytuacji, zwłaszcza w sprawach zadłużenia, mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego
- poinformowanie o przysługujących uprawnieniach lub ciążących obowiązkach
- wsparcie w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, np. poprzez sporządzenie planu wyjścia z trudnej sytuacji oraz udzielenie pomocy w jego realizacji
- skierowanie do odpowiednich instytucji lub placówek nieodpłatnej pomocy
- nieodpłatna mediacja

NIEODPŁATNA MEDIACJA

- poinformowanie o możliwościach i korzyściach polubownych metod rozwiązywania sporów
- przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji
- przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie mediacji w sprawie karnej
- przeprowadzenie mediacji
- udzielenie pomocy w sporządzeniu do sądu wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem

MEDIACJA jest dobrowolna, nieformalna i poufna, a mediator jest osobą bezstronną

Ponad połowa punktów
nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego
w Polsce jest prowadzona przez organizacje pozarządowe,
jako zadanie publiczne powierzane przez starostów lub prezydentów,
w efekcie corocznego, otwartego konkursu ofert.

SURSUM CORDA oznacza „w górę serca!”.

W tym zawołaniu zawiera się cała nasza misja - **pomagać w trudnej sytuacji** i dawać nadzieję na to, że może być lepiej.
Dla tych, którzy chcą się angażować i wspierać projekty dobroczynne - tworzymy warunki do skutecznego działania, w klimacie zaufania i czytelnych zasad.

Jedną z form naszej aktywności jest prowadzenie od 2016r. sieci punktów **nieodpłatnej pomocy prawnej, poradnictwa obywatelskiego i mediacji** oraz urozmaicona edukacja prawna.

Stowarzyszenie Sursum Corda powstało w 2000 roku z inicjatywy grupy przyjaciół i profesjonalistów, którzy wcześniej - przez 6 lat - angażowali się społecznie jako wolontariusze.
Jako organizacja pozarządowa jesteśmy apolityczni działamy na zasadzie „non profit”, czyli nie dla zysku.

Posiadamy status **organizacji pożytku publicznego**, co oznacza, że możesz przekazać nam 1% podatku, który codziennie inwestujemy w mądre pomaganie.

Będzie nam miło, jeśli dołączysz do naszej załogi !

Połączmy się:

fb.com/Stowarzyszenie.Sursum.Corda

www.sc.org.pl

1% pomoc ma MOC ! KRS 00000 20 382

wyślij SMS o treści KRS na nr 4321, odeślemy Ci za darmo nasz nr KRS

Publikacja bezpłatna, nieprzeznaczona do sprzedaży.